

رابطه رفتارهای معلم با سرزندگی و انگیزش درونی دانش آموزان دبیرستانهای شهر اصفهان^۱

دکتر حمیدرضا عریضی*

احمد عابدی**

مریم تاجی***

چکیده

پژوهش حاضر به منظور تعیین رابطه و سهم نسبی انواع رفتارهای معلم در تبیین سرزندگی و انگیزش درونی دانش آموزان انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش، دانش آموزان دوره متوسطه دبیرستانهای شهر اصفهان بودند که از میان آنان سیصد دانش آموز به روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شده و به پرسشنامه های رفتارهای معلم، سرزندگی و انگیزش درونی پاسخ داده اند. بخشی از یافته های این پژوهش نشان داده است که از میان رفتارهای مرتبط با سرزندگی معلم، اشتیاق معلم (۰/۳۱)، حمایت استقلالی (۰/۲۷) و دانش زیربنایی (۰/۲۱)، واز میان رفتارهای

۱ - تاریخ دریافت: ۱۳۸۵/۸/۷؛ تاریخ آغاز بررسی: ۱۳۸۵/۸/۲۹؛ تاریخ تصویب: ۱۳۸۶/۹/۲۱

*. استادیار روان شناسی دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی

** دکتري روان شناسی دانشگاه اصفهان

*** دبیر ریاضی آموزش و پرورش اصفهان

مرتبط با انگیزش درونی معلم، اشتیاق معلم (۰/۴۱) و تنوع روش (۰/۲۹)، بیش از دیگر رفتارهای معلم تبیین کننده سرزندگی و انگیزش درونی دانش‌آموزان هستند.

کلید واژه‌ها: رفتارهای معلم، سرزندگی، انگیزش درونی، اشتیاق معلمان، دانش‌آموزان دوره متوسطه.

مقدمه

یادگیری دانش‌آموزان به میزان بسیار زیاد به حضور واقعی آنها در کلاس درس بستگی دارد. به این معنی که در رویای روزانه نباشند و توجه و تمرکز آنها معطوف به معلم باشد. برای این کار معلم باید بتواند در آنها شور و اشتیاق^۱ یادگیری ایجاد کند. بدون وجود شور و اشتیاق در خود معلم، امکان انتقال آن به دانش‌آموزان وجود ندارد (پاتریک، هیزلی، کمپر، ۲۰۰۰^۲).

برای اینکه دانش‌آموزان انگیزه درونی نسبت به درس داشته باشند باید از محتوای آن لذت ببرند. برای دستیابی برای هدف معلم باید به صورتی دلپذیر محتوای درس را ارائه کند. دسی و همکاران^۳ (۱۹۹۱) نتیجه گرفته‌اند که انگیزش درونی نسبت به یک فعالیت به دلیل ماهیت لذت بخش آن تکلیف است، حتی اگر پاداش‌های بیرونی و تقویت برای فرد وجود نداشته باشد.

انگیزش درونی نسبت به آموزش و یادگیری، در کلام معلمان بزرگی چون روسو^۴ (۱۹۱۱) و دیویی^۵ (۱۹۱۳) دیده می‌شود. پیامدهای آموزشی با اهمیت، در پرتو انگیزش درونی دانش‌آموزانی تحقق می‌یابد که با تائید پژوهش‌های تجربی، تأثیر آن بر متغیر نمره و پیشرفت تحصیلی (گاتفرید^۶، ۱۹۹۰)، میزان و گستره مطالعه (ویگ فیلد و گاتری^۷، ۱۹۹۷)،

1-Eethusiasm

2-Patrick et al

3-Deci et al

4-Rousseau

5-Dewey

6-Gottfried

7-Wigfield & Guthrie

بازشناسی و یاد آوری موضوع (رینگر و وزیناک^۱، ۱۹۸۵)، درک مطلب (رایان، کونل و پلان^۲، ۱۹۹۰)، خلاقیت (کاستنر، رایان، برنی یری، وهولت^۳، ۱۹۸۴)، عواطف مثبت (کارگرفرد، عریضی و بهادران، ۱۳۸۳) و همین طور عواطف مثبت در مدرسه (پاتریک، اسکینرو کونل^۴، ۱۹۹۳) را شامل می‌شود.

دو متغیر مفهومی مهم بر انگیزش درونی تأثیر می‌گذارند. یکی انگیزه تعیین شده از سوی خود فرد که نشان دهنده انتخاب به وسیله آزمودنی است (کوردووا، لپر^۵، ۱۹۹۶، رایان و گرولنیک^۶، ۱۹۸۶) و نیز مواد آموزشی که برای فرد معنی‌دار است و بنابراین در وی انگیزش درونی نسبت به خود ایجاد می‌کند (آناند و راس^۷، ۱۹۸۷، کوردووا و لپر^۵، ۱۹۹۶) و ارتقای شایستگی ادراک شده از طریق دادن باز خورد مثبت (والراند و رید^۸، ۱۹۸۴) و سطوح چالشی بهینه (هارتر^۹، ۱۹۷۸) است. هرگاه معلم درس را به صورتی معنی‌دار ارائه کند، دانش‌آموز انتخاب‌های خود را با اهمیت و دیدگاهش را تعیین کننده بداند، ارائه مطالب از سطح توانایی وی خیلی فراتر یا فروتر نباشند، چالش برانگیز باشند و دانش‌آموز پس از ارائه پاسخ‌های مناسب بازخوردی مثبت از معلم دریافت کند، انگیزش درونی او افزایش می‌یابد (پاتریک، هیزلی و کمپ لر^{۱۰}، ۲۰۰۰).

نظریه خودتعیینی دسی و رایان تأثیر قاطعی بر پیشنهادهاى پژوهشی در زمینه ارتقای انگیزش درونی دانش‌آموزان برای یادگیری داشته است و رابطه سالم و خشنود کننده میان دانش‌آموزان و معلم را تبیین کرده است. یک نظریه ضمنی در تعلیم و تربیت این است که انگیزش درونی، تعاملی و میان فردی است و در ضرب‌المثل‌ها و فرهنگ‌های گوناگون بازتاب یافته است. بر مبنای آن هرگاه معلم انگیزش درونی نسبت به درس داشته باشد، می‌تواند این انگیزش را به دانش‌آموزان خود منتقل کند. شواهد تجربی این موضوع را تأیید

-
1. Rinnger&Wozhiak
  - 2- Ryan,Connell&Plant
  - 3 -Koestner,Ryan,Bernieri&Holt
  - 4 -Patrick,Skinner&Connell
  - 5 -Cordova & Lepper
  - 6 -Ryan & Grolnick
  - 7 -Anand & Ross
  - 8-Vallerand & Reid
  - 9 -Harter

می‌کنند (سلار و وید^۱، ۱۹۸۸، وایلد، انزل و هاوکینز^۲، ۱۹۹۲). بنابراین، اشتیاق معلمان به شور و شوق دانش‌آموزان تبدیل می‌شود و از معلم به دانش‌آموزان انتقال می‌یابد. مثلاً وایلد و همکاران (۱۹۹۲) دریافتند که دانش‌آموزانی که احساس کنند معلم آنها داوطلبانه آموزش می‌دهد، بیشتر از دانش‌آموزانی انگیزش درونی نسبت به درس پیدا می‌کنند تا اینکه احساس کنند، معلم برای دریافت پول تدریس می‌کند. به عبارت دیگر معلم الگویی است که متغیرهای روان‌شناختی از طریق وی در دانش‌آموزان درونی می‌گردد.

رابطه شور و شوق معلم با اثربخشی وی، در پژوهش‌های متعدد دیده شده است. مثلاً تأثیر آن بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان (بیریگهام، اسکراگ و ماتسو پی یری^۳، ۱۹۹۲). عملکرد در آزمون (مارلین^۴، ۱۹۹۱) یادآوری (استیوارت^۵، ۱۹۹۸) انجام دادن تکالیف درسی (بتن کورت، ژیل، گیل و هال^۶، ۱۹۸۳) درجه‌بندی اثر بخشی معلم (فلد من^۷، ۱۹۶۷) نگرش دانش‌آموزان به یادگیری (مک میلان^۸، ۱۹۷۶).

با توجه به اینکه انگیزش درونی باید معطوف به درون دانش‌آموزان باشد، تأثیرگذاری شور و اشتیاق معلم که یک محرک بیرونی است تا حدودی شگفت آور به نظر می‌رسد. در پژوهش حاضر علاوه بر انگیزش درونی، تأثیر رفتارهای معلم بر سرزندگی دانش‌آموزان بررسی شده است. سرزندگی را می‌توان، سنجش تجربی انرژی روانی دانست که از زمان فروید مطرح بوده است. پژوهش‌های اخیر نشان داده‌اند که میان سرزندگی و بهداشت روانی و نیز پیامدهای رشدی دیگر رابطه وجود دارد (کاسر و رایان^۹، ۱۹۹۶، رایان و فردریک^{۱۰}، ۱۹۹۷).

-
- 1-Cellar & Wade
  - 2-Wild, Enzle & Hawkins
  - 3-Brigham, Scruggs & Mastropieeri
  - 4-Marlin
  - 5-Stewart
  - 6-Bettencourrt, Gillett, GIL & Hull
  - 7-Feldman
  - 8-Mcmillan
  - 9-Kasser & Ryan
  - 10-Rayan & Ferderick

اشتیاق و سرزندگی از نظر مفهومی با یکدیگر شباهت دارد، با این تفاوت که تظاهر رفتاری انرژی روانی در شورمندی و اشتیاق و تظاهر ذهنی آن در سرزندگی است.

هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه میان رفتارهای معلم (شامل: اشتیاق معلم، حمایت استقلالی، باز خورد شایستگی، مربوط بودن، مراقبت از دانش‌آموزان، تعامل ارتباطی، تنوع روشها، دانش زیربنایی، آمادگی برای کلاس، ایضاح مطلب، افزایش دلبستگی دانش‌آموزان، یادگیری تجربی، و آرامش) با سرزندگی و انگیزش درونی دانش‌آموزان است. افزون بر این، تلاش شده است که سهم نسبی هر یک از رفتارهای معلم در تبیین سرزندگی و انگیزش درونی دانش‌آموزان مورد بررسی واقع شود.

جامعه آماری

جامعه آماری پژوهش حاضر، دانش‌آموزان دبیرستانهای شهر اصفهان در سال تحصیلی ۸۴-۸۳ بودند که از میان آنها ۳۰۰ نفر از آنها به روش تصادفی ساده انتخاب شده و مورد بررسی قرار گرفته‌اند. به همین منظور ابتدا یک مطالعه مقدماتی انجام شد و پس از تعیین واریانس صفت مورد نظر ۳۰۰ دانش‌آموز از نواحی گوناگون آموزش و پرورش شهر اصفهان انتخاب گردیدند.

ابزارهای پژوهش

۱. پرسش نامه سرزندگی: این پرسشنامه را رایان و فردریک (۱۹۹۷) ساخته، عریضی (۱۳۸۱) ترجمه کرده ابوالقاسمی (۱۳۸۱) در پژوهش خود به کار گرفته است. این مقیاس انرژی و شور و اشتیاق برای زندگی را به منزله یک صفت مورد سنجش قرار می‌دهد. سرزندگی با متغیرهای خوشنودی روان شناختی (رایان و فردریک، ۱۹۹۷)، هدف‌های درونی زندگی (کاسر و رایان، ۱۹۹۶) و انگیزش درونی برای کاهش وزن (رایان و فردریک، ۱۹۹۷) ارتباط داشته است. اعتبار صوری و محتوای این مقیاس با نظر پنج تن از اساتید روان شناسی تأیید شده است.

۲. مقیاس انگیزش درونی: این مقیاس، نه پرسش دارد که دسی و رایان (۱۹۹۱) آن را ساخته، عریضی (۱۳۸۳) ترجمه کرده و کارگرفر، عریضی و بهادران (۱۳۸۳) در پژوهش خود به کار گرفته‌اند. دسی و رایان (۱۹۹۱) پایایی این مقیاس را به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۹ گزارش کرده‌اند. این مقیاس بعد انگیزش درونی را در مقایسه با انگیزش بیرونی اندازه‌گیری می‌کند.

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار و پایایی مقیاس‌های سرزندگی و انگیزش درونی

مقیاس	تعداد پرسش	میانگین	انحراف معیار	آلفای کرونباخ	ضریب تنضیف	ضریب پایایی بازآزمایی
سرزندگی	۷	۳/۹۲	۱/۷۴	۰/۹۲	۰/۸۹	۰/۷۲
انگیزش	۹	۴/۴۶	۱/۶۲	۰/۹۴	۰/۹۱	۰/۸۳

۳. پرسش‌نامه رفتارهای معلم: این پرسشنامه را پاتریک، هیزلی و کمپ لر (۲۰۰۰) ساخته‌اند و عریضی ترجمه کرده و در پژوهش حاضر به کار گرفته شده است. این پرسش نامه دارای ۱۳ زیر مقیاس بوده که در جدول (۲) نام زیر مقیاسها، تعداد پرسشهای هر یک و نمونه‌ای از پرسشهای آن ارائه شده است.

برای بررسی روایی سازه و ساختار عاملی پرسشنامه رفتارهای معلم از تحلیل عاملی به روش تأییدی با چرخش پروماکس استفاده شد. ماده‌هایی مشمول یک عامل شدند که وزن عاملی ۰/۳۰ یا بالاتر را داشتند. در مجموع ۱۳ عامل ارزش ویژه بالاتر از یک داشتند و عبارت از: ۴/۲۱، ۳/۵۷، ۳/۲۵، ۳/۲۲، ۳/۰۵، ۲/۵۸، ۲/۲۲، ۲/۰۹، ۱/۲، ۹/۰۱، ۱/۵۴، ۱/۲۳، ۱/۰۸ بودند. در مجموع ۱۳ عامل ۵۷/۳۵ درصد واریانس کل را تبیین کردند.

جدول ۲. میانگین، انحراف معیار و پایایی زیر مقیاسهای رفتارهای معلم

نمونه پرسش	آلفای کرونباخ	انحراف معیار	میانگین	تعداد سؤال	زیر مقیاس
به هنگام درس دادن، مملو از انرژی است.	۰/۸۴	۱/۶۹	۴/۱۷	۴	اشتیاق معلم
به دانش‌آموزان اعتماد دارد که می‌توانند با استدلالهای خود درس را یاد بگیرند.	۰/۸۲	۱/۶۴	۵/۰۸	۶	حمایت استقلالی
روی تکالیف و کار عملی دانش‌آموزان، راهنمایی‌ها و جملات مفیدی ارائه می‌نویسد.	۰/۷۹	۱/۲۸	۵/۴۳	۵	باز خورد شایستگی
به من کمک کرده است دریابم چرا موضوعات ارائه شده در درس اهمیت دارند.	۰/۷۶	۱/۲۴	۵/۶۲	۵	مربوط بودن
به هنگامی که مشکل پیدا می‌کنیم راههای برون رفت از مشکل را به ما نشان می‌دهد.	۰/۸۱	۱/۴۲	۵/۰۲	۵	مراقبت از دانش‌آموزان
رابطه خوبی با دانش‌آموزان برقرار می‌کند.	۰/۸۴	۱/۳۷	۵/۲۲	۵	تعامل ارتباطی
مواد درسی را با روشهای گوناگون بررسی و ارائه می‌کند.	۰/۸۷	۱/۵۲	۴/۹۲	۴	تنوع روشها
در زمینه موضوع درس خود، دانش کافی دارد.	۰/۸۱	۱/۴۳	۵/۲۶	۵	دانش زیربنایی
آمادگی او برای تدریس خوب است.	۰/۷۹	۱/۳۹	۵/۲۹	۴	آمادگی برای کلاس
افکار خود را به وضوح بیان می‌کند.	۰/۸۳	۱/۵۴	۵/۴۲	۳	ایضاح مطلب
فعالانه دانش‌آموزان را تشویق به پرسش می‌کند.	۰/۸۷	۱/۳۷	۵/۹۱	۵	افزایش دل‌بستگی دانش‌آموزان
تشویق می‌کند که یادگیری دانش‌آموزان به محیط واقعی و تجارب عملی ارتباط یابد.	۰/۸۱	۱/۵۹	۴/۶۳	۳	یادگیری تجربی
به هنگام درس گرفتار تنش و عصبانیت نمی‌گردد.	۰/۷۹	۱/۷۲	۴/۹۶	۳	آرامش

روشهای آماری تجزیه و تحلیل داده ها

در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضرایب همبستگی ساده و تحلیل رگرسیون استفاده شده است.

یافته های پژوهش

در جدول ۳ ضریب همبستگی میان رفتارهای معلم با انگیزش درونی دانش‌آموزان و نیز سرزندگی آنها آورده شده است.

جدول ۳. ضریب همبستگی میان رفتارهای معلم با انگیزش درونی و سرزندگی

سرزندگی	انگیزش درونی	رفتار دانش آموز رفتارهای معلم
*۰/۶۹	*۰/۶۷	اشتیاق معلم
*۰/۷۱	*۰/۷۱	حمایت استقلالی
*۰/۴۹	*۰/۳۲	بازخورد شایستگی
*۰/۷۳	*۰/۵۹	مربوط بودن
*۰/۷۶	*۰/۳۱	مراقبت از دانش‌آموزان
*۰/۶۸	*۰/۵۷	تعامل ارتباطی
*۰/۶۵	*۰/۵۹	تنوع روشها
*۰/۵۴	*۰/۵۱	دانش زیربنایی
*۰/۳۹	*۰/۵۷	آمادگی برای کلاس
*۰/۶۴	*۰/۴۶	ایضاح مطلب
*۰/۵۷	*۰/۵۸	افزایش دلبستگی
*۰/۴۹	*۰/۵۴	یادگیری تجربی
*۰/۶۱	*۰/۴۳	آرامش

بر مبنای ضرایب همبستگی بدست آمده اشتیاق معلم با انگیزش درونی دانش‌آموزان ارتباط بیشتری نسبت به دیگر رفتارهای معلم دارد. همچنین رابطه میان اشتیاق معلم (در میان مجموعه رفتارهای معلم) با سرزندگی بیش از دیگر رفتارها است. به عبارت دیگر، شور و اشتیاق معلم در دانش‌آموزان انرژی و سرزندگی ایجاد می‌کند.

جدول شماره ۴. آمارهای توصیفی مدل رگرسیون برای متغیر ملاک سرزندگی

متغیر	R چندگانه	R ²	F	سطح معناداری
رفتارهای معلم	۰/۴۶۲۳	۰/۲۱۳۸	۳۱/۰۰۰۸	۰/۰۰۱

جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که در مجموع ۰/۲۱ از سرزندگی دانش‌آموزان را رفتارهای معلم پیش‌بینی می‌کند.

جدول شماره ۵. آمارهای توصیفی مدل رگرسیون برای متغیر ملاک انگیزش درونی

متغیر	R چندگانه	R ²	F	سطح معناداری
اضطراب عمومی	۰/۳۸۴	۰/۱۴۵	۳۰/۰۰۷	۰/۰۰۱

جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که در مجموع ۰/۱۴ از سرزندگی دانش‌آموزان توسط رفتارهای معلم پیش‌بینی می‌کند.

جدول ۶. رگرسیون چندگانه پیش‌بینی انگیزش درونی و سرزندگی دانش‌آموزان از رفتار معلم

انگیزش درونی	دانش‌آموز		سرزندگی	
	β	رفتار معلم	β	رفتار معلم
*۰/۴۴		اشتیاق معلم	*۰/۳۷	اشتیاق معلم
*۰/۳۱		تنوع روشها	*۰/۳۴	حمایت استقلالی
۰/۱۳		مربوط بودن	*۰/۲۸	ایضاح مطلب
۰/۱۶		حمایت استقلالی	۰/۲۶	دانش زیربنایی
-۰/۰۸		باز خورد شایستگی	-۰/۱۴	باز خورد شایستگی
-۰/۰۵		مراقبت	۰/۱۲	مربوط بودن
-۰/۲۱		تعامل ارتباطی	-۰/۱۹	مراقبت از دانش‌آموزان
-۰/۰۷		دانش زیربنایی	-۰/۱۳	تعامل ارتباطی
-۰/۱۱		آمادگی	-۰/۰۹	تنوع روشها
۰/۰۹		ایضاح مطلب	-۰/۱۱	آمادگی
۰/۰۸		افزایش دلبستگی	-۰/۰۸	افزایش دلبستگی
-۰/۰۵		یادگیری تجربی	۰/۱۵	یادگیری تجربی
۰/۰۷		آرامش	-۰/۰۷	آرامش

* = $P < 0/05$

تحلیل رگرسیونی

با کنترل رفتارهای معلم به جز رفتار اصلی مورد نظر در پژوهش حاضر یعنی اشتیاق معلمان رگرسیون چند گانه صورت گرفت. در جدول شماره ۴ نتایج تحلیل ارائه شده که در آن انگیزش درونی به صورت همزمان از متغیر اشتیاق معلم و رفتار دیگر وی پیش‌بینی شده است.

اشتیاق معلم بیشترین نقش تبیین کننده انگیزش درونی دانش‌آموزان را دارا است. ضرایب بتای منفی در متغیرهای رفتار معلم در رگرسیون چندگانه نشان دهنده نقش بازداری و فرونشانی آن رفتارها در انگیزش درونی است (کوهن و کوهن ۱۹۸۳).

مثلاً باز خورد شایستگی از سوی معلم، ممکن است انگیزش درونی را به سمت بیرون منعطف سازد. به همین دلیل متغیرهای فرو نشان از پژوهش کنار گذاشته شده و تأثیر بقیه متغیرها بر انگیزش درونی دانش‌آموزان مورد مطالعه قرار گرفته است. تحلیل رگرسیونی با پنج متغیر باقی مانده در جداول شماره ۵ ارائه شده است. مجدداً روابط در سطح معنی‌داری بوده و اشتیاق معلم همچنان بیشترین نقش را در تبیین انگیزش دانش‌آموزان دارا است.

جدول شماره ۷. آمارهای توصیفی مدل رگرسیون برای متغیر ملاک سرزندگی

متغیر	R چندگانه	R ²	F	سطح معناداری
رفتارهای معلم	۰/۷۶۲۳	۰/۵۸۱۱	۲۲/۱۴	۰/۰۰۱

جدول شماره ۷ نشان می‌دهد که در مجموع ۰/۵۸ از سرزندگی دانش‌آموزان را رفتارهای معلم پیش‌بینی می‌کند.

جدول شماره ۸. آمارهای توصیفی مدل رگرسیون برای متغیر ملاک سرزندگی

متغیر	R چندگانه	R ²	F	سطح معناداری
رفتارهای معلم	۰/۶۸۷۹	۰/۴۷۳۲	۱۷/۷۹	۰/۰۰۱

جدول شماره ۸ نشان می‌دهد که در مجموع ۰/۴۷ از سرزندگی دانش‌آموزان را رفتارهای معلم پیش‌بینی می‌کند.

جدول ۹. رگرسیون چند گانه با خارج کردن متغیرهای باز دارنده

انگیزش درونی	دانش آموز	سرزندگی	دانش آموز
β	رفتار معلم	β	رفتار معلم
*۰/۴۱	اشتیاق معلم	*۰/۳۱	اشتیاق معلم
*۰/۲۹	تنوع روش	*۰/۲۷	حمایت استقلالی
۰/۱۱	مربوط بودن	*۰/۲۱	دانش زیربنایی
۰/۹۰	حمایت استقلالی	۰/۱۴	وضوح مطلب
۰/۰۷	آرامش	۰/۱۱	یادگیری تجربی

* = $P < 0/05$

برای بررسی تأثیر رفتارهای معلم در سرزندگی دانش‌آموزان، مجدداً رگرسیون چندگانه با متغیر ملاک سرزندگی دانش‌آموزان انجام گرفت. همانطور که دیده می‌شود اشتیاق معلمان، بیشترین سهم را در تبیین سرزندگی دانش‌آموزان دارا است. در جدول ۹ پس از حذف متغیرهایی که ضرائب تبای آنها منفی است، مجدداً تحلیل رگرسیون انجام گرفت و باز هم بالاترین نقش در پیش‌بینی سرزندگی دانش‌آموزان، اشتیاق معلمان بود.

نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش‌های پیشین همخوان و هماهنگ‌اند (گاتفرید، ۱۹۹۰؛ ویگ فیلد و گاتری، ۱۹۹۷؛ رینگرو و زیناک، ۱۹۸۵؛ رایان، کونل و پلانت، ۱۹۹۰؛ پاتریک، اسکیر و کونل، ۱۹۹۳؛ رابان و فردیک، ۱۹۹۷ و دسی و رایان).

یافته‌های این پژوهش نشان داد که اشتیاق معلمان با انگیزش درونی دانش‌آموزان و سرزندگی آنها بیش از دیگر رفتارهای معلم ارتباط دارد. به عبارت دیگر، معلمی که مطالب خویش را به سبک پویا و با اشتیاق عرضه می‌دارد، فضای کلاس را متحول می‌سازد

و دانش‌آموزان وی از انگیزش درونی نسبت به مطالب درسی دادند و نیز انرژی بیشتری را در کلاس درس گزارش می‌کنند.

حمایت از استقلال دانش‌آموزان، بعد از اشتیاق معلمان، بیشترین تأثیر را بر انگیزش درونی دانش‌آموزان دارد. متغیرهای دیگر مانند آگاهی نسبت به موضوع و نیز نحوه شفاف و واضح درس بر انگیزش درونی و سرزندگی دانش‌آموزان تأثیر دارند. یافته بسیار شگفت‌انگیز در پژوهش حاضر، تأثیر باز خورد شایستگی به دانش‌آموزان بر انگیزش درونی است که در پژوهش‌های پیشین نقشی مهم داشته است. پژوهش‌های آتی باید روشن سازند که چرا در پژوهش حاضر، این نقش کم اهمیت شده است. با این حال یافته‌های پژوهش حاضر، به دلیل ماهیت همبستگی آن در جهت علی را نشان نمی‌دهند. به این ترتیب می‌توان نتیجه‌گیری کرد که یا معلمان مشتاق، دانش‌آموزان با انگیزش درونی را پرورش می‌دهند و یا به عکس دانش‌آموزانی که انگیزش درونی دارند، سبب می‌شوند در معلمان آنها شور و شوق بیشتری پدید آید. در این پژوهش مورد دوم (کب و فولر^۱، ۱۹۹۲) مورد بررسی قرار گرفته است. افزون بر این، دانش‌آموزانی که انگیزش درونی اندکی در کلاس درس دارند، شور و اشتیاق معلم را فرو می‌نشانند و در آنها یاس و دل‌مردگی ایجاد می‌کنند (استنلاند^۲، ۱۹۹۵).

بنابراین پژوهش‌هایی با روش آزمایشی مورد نیاز است تا بر جهت علی مهر تأکید نهد. همچنین داده‌های پژوهش حاضر به روش خود گزارشی دانش‌آموزان بوده است، بنابراین ادراک آنها از رفتارهای معلم را بیشتر نشان می‌دهد تا رفتار واقعی معلم (ایمز^۳، ۱۹۹۲) پژوهش آتی باید نقش رفتارهای ادراک شده معلم را نسبت به رفتارهای واقعی معلم ارتقا بخشد.

روانشناسان تربیتی معتقدند که معلمان باید همه تلاش خود را برای به حداقل رساندن احساس اضطراب و شکست و به حداکثر رساندن حس ابداع و خلاقیت و ایجاد مفهومی

1-Cobb&Foeller

2-Stenlund

3-Ames

مثبت از خود به کار گیرند. انگیزش درونی، خود رهبری و انجام دادن کار برای خود کار را به حداکثر برسانند، از هدف‌ها و حقایقی که نیازمند تلاش، اما قابل دسترسی هستند، بهره بگیرند میل به پیشرفت را در دانش‌آموزانی که به آن نیاز دارند و یادگیری برای یادگیری را تشویق کنند (حسن‌زاده ۱۳۸۱).

دست‌اندرکاران مدرسه (معلم، مدیر، مشاور و...) عوامل موثر در تعیین جهت‌گیری‌های انگیزشی دانش‌آموزان هستند. در تعیین جهت‌گیری انگیزشی دانش‌آموزان باید به ویژگی‌های شخصیتی آنها توجه کرد (عابدی و عریضی، ۱۳۸۰).

منابع

- ابولقاسمی، فرحناز. (۱۳۸۲). هنجاریابی عاطفه مثبت و منفی و اعتباریابی همزمان آن با مقیاس سلامت ذهن و سرزندگی در دانشجویان دانشگاه اصفهان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان
- حسن‌زاده، رمضان. (۱۳۸۱). رابطه بین انگیزش، منبع کنترل و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، تهران، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، شماره ۲.
- عابدی، احمد و عریضی، حمیدرضا. (۱۳۸۰). بررسی رابطه بین انگیزش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسط شهر اصفهان با ویژگی‌های خانوادگی و شخصیتی آنان. اصفهان، شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش اصفهان.
- کارگرفر، مهدی و عریضی، حمیدرضا و بهادران، پروین. (۱۳۸۳). رابطه بین عاطفه مثبت پس از تمرین‌های ورزشی با انگیزش درونی، بیرونی و خودمختارنسبی زنان باردار در دوره دوم حاملگی. مجله المپیک، جلد دوازدهم.

Ames, C. (1992). Classrooms: Goals, structures, and student motivation. *Journal of Educational psychology*, 261-271.

Anand,P.,&Ross,S.(1987).A computer-based strategy for personalizing verbal problems in teaching mathematics. Educational Communiccattion and Technology Journal,35,151-162.

Bettencourt,E.M.,Gillett,M.H.,Gail,,M.D.,&Hull.R.H.(1983).Effects of teacher enthusiasm training on student on-task behavior and achhiieeveemmennt. American Educational Research journal,20.435-450.

Brighham,F.j.,Scruggs,T.E.,&Mastropieri,M.A.(1992).Teacher enthusiasm in learning disabil

Brigham,F.J.,Scruggs,T.E.,&Mastropieri,M.A.(1992).Teacher enthusiasm in learning disabilities classrooms:Effects on learning and behavior.LearningDisabilities Research and Practice,7,68-73.

Cellar, D.f.,&Wade,K.(1998).Effect of behavioral modeling on intrnsic motivation and scriptrelated recognition.Journal of Applied psychology,73,181-192.

Cobb,S.L.,&Foeller,W.H.(1992).An organizational behavior analysis of teacher attitudes about teaching high school econmics. Theory and Research in Social Education.20,421-439.

Cohen.J.,&Cohen ,P.(1983).Applied multiple regression/correlation analysis for the behavioral sciences. Hillsdale, NJ:Erlbaum.

Collins ,M.L.(1978).Effects of enthusiasm training on preservice elementary teachers.Research in Teacher Education ,29,53-57.

Cordova,D.L.,&Lepper.M.R.(1996).Intrinsic motivation and the process of learning:Beneficial effects of contexyualization, personalization ,and choice .Journal of Educational psycholgy .88,715-730.

DeCharms,R.(1976).Enhancing motivation: Chang in the classroom . New York: Irvington.

Deci. E.L.(1971).Effects of externally mediated rewards on intrinsic motivation. Journal of personality and Social psychilgy,22,113-120.

Deci,E,L.(1992).Interest and the intrinsic motivation of behavior,In K.A.Renninger,S.Hidi,&A.Krapp(Eds.),The role of interest in learning and development (pp.43-70).Hillsdale.NJ:Erlbaum.

Deci,E.L.,&Ruan ,R.M. (1991).A motivational approach to self:Integration in personality.InR.Dienstbier (Ed.),Nebraska symposium

on motivation: Vol.38. perspectives on motivation (pp.237-288). Lincoln: University of Nebraska press.

Deci, E.L., Vellerans, R.J., Pelletier, L.G., & Ryan, R.M. (1991). Motivation and education: The self-determination perspective. *The Educational Psychologist*, 26, 325-346.

Dewey, J. (1913). *Interest and effort in education*. Boston: Houghton Mifflin.

Feldman, K.A. (1976). The superior college teacher from the students' view. *Research in Higher Education*, 5, 243-288.

Goodenow, C. (1993). Classroom belonging among early adolescent students: Relationships to motivation and achievement. *Journal of Early Adolescence*, 13, 21-43.

Gottfried, A.E. (1990). Academic intrinsic motivation in young elementary school children. *Journal of Educational Psychology*, 82, 525-538.

Harter, S. (1978). Pleasure derived from optimal challenge and the effects of extrinsic rewards on children's difficulty level choices. *Child Development*, 49, 788-799.

Hatfield, E., Cacioppo, R.L. (1993). Emotional contagion. *Current Directions in Psychological Science*, 2, 96-99.

Kasser, T., & Ryan, R.M. (1996). Further examining the American dream: Differential correlates of intrinsic and extrinsic goals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 280-287.

Koestner, R., Ryan, R.M., Bernieri, F., & Holt, K. (1984). Setting limits on children's behavior: The differential effects of controlling versus informational styles on intrinsic motivation and creativity. *Journal of Personality*, 52, 233-248.

Malone, T., & Lepper, M. (1987). Making learning fun: A taxonomy of intrinsic motivation for learning. IN R. Snow & M. Farr (Eds.), *Aptitude, learning, and instruction: Vol. III. Cognitive and Affective Process Analysis* (pp. 223-253). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Marlin, J.J.W. (1991). State-mandated economic education, teacher attitudes, and student learning. *Journal of Economic Education*, 22, 5-14.

McMillan, J.H. (1976). The development of pupil attitudes toward school participants. *Psychology in the Schools*, 13, 322-325.

Patrick, B. C., Hisley, S. & Kempler, T. (2000) What's Everybody so excited about. *The Journal of Experimental Education*, 68 pp. 235-235.

Patrick, B. C., Skinner, E. A., & Connell, J. P. (1993). What motivates children's behavior and emotion? Joint effects of perceived control and autonomy in the academic domain. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 781-791.

Renninger, K. A., & Wozniak, R. H. (1985). Effect of interest on attentional shift, recognition, and Rousseau, J. J. (1911). *Emile*. New York: Dutton.

Ryan, R. M., Connell, J. P., & Plant, R. W. (1990). Emotions in nondirected text Learning. *Learning and Individual Differences*, 2, 1-17.

Ryan, R. M., & Frederick, C. (1997). On energy, personality, and health: Subjective vitality as a dynamic reflection of well-being. *Journal of Personality*, 65, 529-565.

Ryan, R. M., & Grolnick, W. S. (1986). Origins and pawns in pawns in the classroom: Self-report and projective assessments of individual differences in children's perceptions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 550-558.

Stenlund, K. V. (1995). Teacher teacher across context. The impact of students on teacher enthusiasm and discouragement in a cross-cultural context. *Alberta Journal of Educational Research*, 41, 145-161.

Stewart, R. A. (1989). Interaction effects of teacher enthusiasm and student notetaking on recall and recognition of lecture content. *Communication Research Reports*, 6, 84-89.

Vallerand, R. J., & Reid, G. (1984). On the causal effects of perceived competence on intrinsic motivation: A test of cognitive evaluation theory. *Journal of Sport Psychology*, 6, 94-102.

Wentzel, K. R. (1998). Social relationships and motivation in middle school: The role of parents, teachers, and peers. *Journal of Educational Psychology*, 90, 202-209.

Wigfield, A., & Guthrie, J. T. (1997). Reactions of children's motivation for reading to the amount and breadth of their reading. *Journal of Educational Psychology*, 89, 420-432.

Wild, T. C., Enzle, M. E., & Hawkins, W. L. (1992). Effects of perceived extrinsic versus intrinsic teacher motivation on student reactions to skill acquisition. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 245-251.